

KIRSAL MEKANDA İNANÇ TURİZMİ POTANSİYELİNİ BELİRLEMEK: YOZGAT İLİ TERZİLİ KÖYÜ ÖRNEĞİ

DETERMINING THE POTENTIAL OF RELIGIOUS TOURISM IN THE RURAL PLACE: THE EXAMPLE OF TERZİLİ VILLAGE IN YOZGAT

Sinem TAPKI*
Ömür BARKUL**

Öz

Türkiye, coğrafi konumu itibarıyla tarih boyunca kutsal olarak nitelendirilen yerlerin bir kısmına yakın olup, büyük bir kısmını da toprakları üzerinde barındırmaktadır. İznik, Demre, Yazılıkaya, Aktamar, Efes, İstanbul, Kapadokya gibi çok bilinen ve ziyaret edilenler dışında da pek çok kutsal alanı ve yapıyı barındıran Türkiye toprakları, inanç turizmi açısından gerek yerli gerekse yabancı turistler tarafından önemli bir destinasyon olarak görülmektedir. Yozgat'ta da kutsal mekanlar açısından çok önemli yerler bulunmaktadır.

Çalışmanın konusu, ülke turizmine önemli katkılar yapabilecek olan inanç turizminin Yozgat'ın kırsal mekanında belirlemek, Yozgat'ın kırsal yerleşimini kutsal mekanlar üzerinden okumak ve bu konuda önemli bir potansiyele sahip olan Yozgat ilinin sahip olduğu ziyaret mekanlarının inanç turizmi açısından analizini yapmaktır. Çalışmada inanç turizmi kavramlarına yer verilmiş ve Yozgat'taki inanç merkezlerindeki durum, Sarıkaya İlçesi/ Terzili Köyü inanç merkezleri üzerinden incelenmiştir.

Çalışmanın amacı, inanç turizminin önemini ortaya koyarak Yozgat'taki Terzili kırsalında inanç turizmi açısından önemli olan yerleri gün yüzüne çıkartmaktır. İnanç turizmi kaynakları arasında önemli bir yere sahip olan Terzili Kilisesi, kültür ve inanç turizmi açısından önemli bir çekiciliğe sahiptir. Bu çalışma ile, Yozgat ilinde bulunan İlk Hıristiyanlık dönemi eseri olan Terzili Kilisesinin önemi, sosyo-kültürel yapı ve ekonomik yapı yönleriyle değerlendirilmiş olup gelecekte bölgenin inanç turizmine yönelik olarak yapılacak araştırmalarda literatür zenginliği yaratabilecektir.

Anahtar Kelimeler: İnanç Turizmi, Turizm, Yozgat, Terzili Kilisesi.

Abstract

Anatolia, which is close to some of the places that are considered as sacred during the history due to its geographic location, also hosts most of them. The land of Anatolia, which has many large and small sacred sites and structures except İznik, Demre, Yazılıkaya, Akdamar, Ephesus, İstanbul, Cappadocia that are well known and visited, is seen as an important destination both for domestic and foreign tourists in terms of faith tourism. Yozgat, a Central Anatolian city, has very important places in terms of sacred places.

The subject of the study is to determine the faith tourism in the rural area of Yozgat, which can make significant contributions to the tourism of the country, to read the rural settlement of Yozgat through the existing faith places in the city and in terms of faith tourism to analyze the visiting places of the Yozgat province that has the potential on this subject.

In the study, the concepts of faith tourism are given and the situation in the faith centers in Yozgat is examined through the faith centers of Sarıkaya / Terzili Village.

Terzili Church, which has an important place among the sources of faith tourism, has an important attraction in terms of cultural and religious tourism. In this study, the importance of the Early Christianity Terzili Church in the province of Yozgat was evaluated in terms of socio-cultural structure and economic structure, and this study will be able to create a wealth of literature in the future studies of faith tourism in the region. It is hoped that this study will contribute to increase the awareness of the buildings with historical value in the district and to open to faith tourism. The aim of the study is to reveal the importance of faith tourism and to reveal the places that are important in terms of faith tourism in Yozgat. It is considered that the economic, social and cultural continuity in Yozgat will provide rural sustainability with the intensification of tourism activities in the rural areas.

Key Words: Faith Tourism, Tourism, Yozgat, Terzili Church.

1.Giriş

Günümüzde dünyada kırsal alanlardaki nüfusun azalması, ekonomik dengesizliklerin en önemli sorunlarından biri olarak görülmektedir. Kırsal alandaki sorunları gidermek için yerel, bölgesel müdahaleler gerekmektedir. Sürdürülebilir kırsal kalkınmayı gerçekleştirmek için ise planlı bir kalkınma modeli büyük öneme sahiptir.

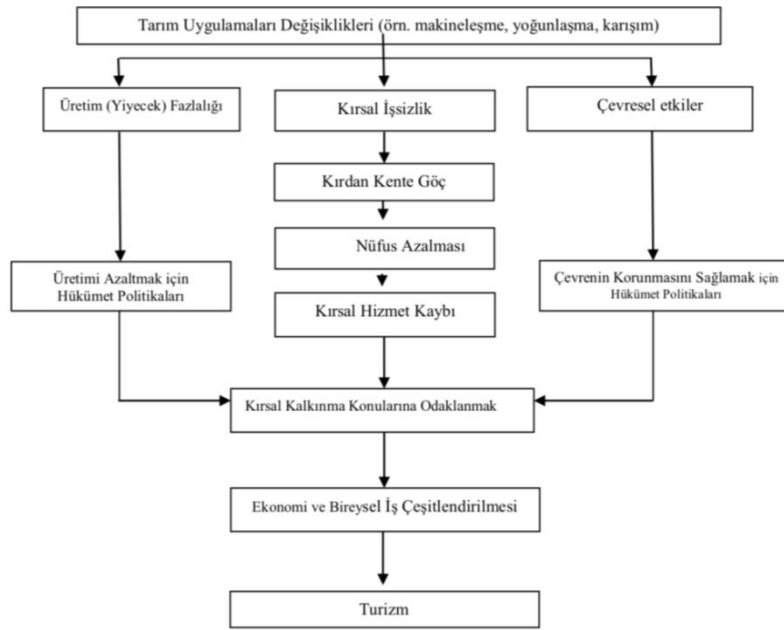
* Arş. Gör., Yozgat Bozok Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü.

** Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü.

Kırsal alanlarda sürdürülebilirliğin sağlanmasındaki temel amaç; kırsal alanlarda yaşayanlara istihdam sağlanarak göçün azaltılması, bölgeyle ilişkin kararlarda yerel halkın katılımının sağlanması, fiziki altyapının günümüz modern tekniklerle desteklenerek geliştirilmesi, eğitim sağlık ve temel hizmetlere ulaşım imkanlarının artırılması, yaşam koşullarının iyileştirilmesi, kırsal çevrenin ve doğal kaynakların korunmasıdır.

Kırsal alanlarda sürdürülebilirlik amacına ulaşmak için; tarım dışı istihdam imkanları ve gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi gereklidir. Bu durumda turizm konuyla doğrudan ilgilidir. Turizm, yerel halk için ekonomik çeşitlilik yaratılmasında ek gelir kaynağı olmuştur. Turizm kırsal sürdürülebilirliğin sağlanmasında en önemli araçlardan biri olarak kabul edilmektedir.

Chanchai, endüstrileşme ile başlayan kırsal alanlardaki nüfusun kentlere doğru kaymasını yani kırdan-kente göç sürecini ve kırsal alanlardaki değişime katkı sağlayacak faktörler arasında turizmi göstermiştir. Şekil 1'den kırsal alanda turizmin gelişmesi, gelişimsel nedenlere ve çevrenin korunmasına dayanır (Chanchani, 2006).

Şekil 1: Kırsal Alanda Değişim ve Turizm İlişkisi

(Kaynak: Thomson Learning'den aktaran, Chanchani, 2006, s.1)

Turizm, sürdürülebilir kalkınmada kaynakları kısıtlı olan ve turistik açıdan değerlere sahip kırsal alanlarda lokomotif rol oynamaktadır. Turizm bir yerin ekonomik ve sosyal açıdan gelişmesinde büyük bir öneme sahiptir (Turan, 2012). Bir yerdeki turizmin gelişmesi, kırsal alanlarda kalkınma hızını artırarak kırsal ve kentsel alanlardaki nüfus dengesizliğini azaltacaktır (Çetiner, 1998).

Tarımsal ekonominin yoğun olduğu yerlerde, yerel halkın tarımı terk etmeden, yörenin sahip olduğu doğal, sosyo-kültürel ve tarihsel değerleri, turizm amaçlı kullanarak ek gelir elde etmeleri ve gelişmişlik düzeylerini artırmaları turizmle mümkün olur (Çeken, vd., 2007).

En eski yerleşim birimlerinden olan Yozgat farklı dinleri, kültürleri birarada barındıran bir şehirdir. Yozgat ili inanç turizmi açısından bir çok önemli değerlere sahip olmakla beraber gelişmişlik düzeyi olarak diğer illere göre daha az gelişmiştir. Yozgat ilinin sürdürülebilir kırsal kalkınma sürecinde inanç turizminin stratejik bir rol oynayabileceği öngörülmektedir.

Bu çalışma ile amaçlanan; kırsal kalkınmaya katkı sağlayacak olan Yozgat ilinde Terzili köyünün inanç turizmi kapsamında değerlendirilebilecek dini mekanlarının incelenmesi ve Yozgat'ın kırsal alanlarının farklı turizm ürünleri ile geliştirilmesi ve bölgenin turizm endüstrisinden gerekli payı almasıdır.

2. İnanç Turizmi

Günümüzde turizm kavramının önemli bir alt başlığı olan inanç turizmi konusunda çeşitli tanımlamalar yapmak olasıdır. İnanç turizmi; farklı kültür ve farklı inançlara sahip olan insanların, kendi dini inançlarına göre önemli/kutsal gördükleri yerlere, manevi duygularını tatmin etmek için yaptıkları etkinlikler bütünüdür. İnanç turizmi kavramı detaylı incelenirse; İnsanların ikamet ettikleri, gereksinimlerini karşıladıkları yerlerin dışında, dini gereksinimlerini yerine getirmek, inanç çekim merkezlerini görmek

amacıyla yaptıkları gezilerdir (Bingöl, 2007). Kutsal kabul edilen yerleri ziyaret etme, dini törenlere-ayinlere katılma veya izleme, dini görevlerini yerine getirme amacı ile yapılan ziyaretlerdir (Küçük, 2003). Kısacası, inanç turizminin temelinde inançları tarihsel açıdan incelemek, tanımak, çeşitli dinsel tören ve ayinleri gerçekleştirmek, dini merkezleri ziyaret etmek yatmaktadır.

İnanç turizmi bünyesinde sosyal, ekonomik, dini ve kültürel olgular barındırır (Albayrak, 2013).

İnanç turizminin özellikleri:

- Temelinde psikolojik tatmin duygusu yer almaktadır.
- İnsanlar maneviyatlarını gerçekleştirir ve kendilerini daha rahat hissederler ve insanlara zihinsel, sosyal ve ruhsal bir rahatlama sağlar.
- İnsanın yapısı gereği yaşı ilerledikçe manevi açıdan doygunluk hissini artırması nedeniyle inanç turizmi ve üçüncü yaş turizmi ilişki halindedir.
- Kültürel alışverişin ve farklı dinlerden olan insanların kaynaşmasını sağlayan bir turizm türüdür.
- Dinamik ve statik özelliklere sahiptir. İnanç turizmi aktif inanç turizmi ve pasif inanç turizmi olarak ikiye ayrılır. Pasif inanç turizmi; turistlerin kendi ülkesinden başka bir ülkeye gitmesidir. Aktif inanç turizmi; turistlerin başka ülkelerden o ülkeye gelmeleridir (Kaya, 1996). Aktif inanç turizminde ülkeler dini mekanlara sahiptir.
- Turizm faaliyetleri içerisindeki payı büyüktür.
- Ele alınan mekanları insanlar, yalnızca manevi rahatlama için değil, aynı zamanda eğitim ve kültür amaçlı da ziyaret etmektedir (Hughes, vd., 2012).
- Bir yerin ekonomisini güçlendirmekte ve o yerin sürdürülebilirliğine katkıda bulunmaktadır.

İnanç turizminin gelişmesi için yerel halkın, dini nedenlerle gelen turistlere, onların inançlarına saygı göstermesi gereklidir (Joseph, vd., 2001) şeklinde sıralanabilir.

Günümüzde inanç turizmi faaliyetleri giderek önem kazanmaktadır. Ülkemizde yapılan inanç turizmi faaliyetleri için gelen turistlerin tüm turizm faaliyetleri için gelen turistler içindeki payı 1970'li yıllarda %3 - %7 oranında iken 2000'li yıllarda bu oran %70 - %80 olarak belirlenmiştir (Küçük, 2013).

3.Çalışmanın Yöntemi

Kırsal alanların değişim, dönüşüm ve gelişim sürecinde, kırsal alanların geleceğinin kurgulanması, sürdürülebilirliğinin sağlanması için planlar, kırsal gelişim strateji çalışmaları yapılmalıdır. Bu çalışmalarda BEK analizi ile elde edilecek veriler, yol haritaları ve eylem planlarına dönüştürülerek, kırsal ve kentsel ölçeklerde planlama ve tasarım stratejileri belirlenmelidir. Bu çalışmada BEK Analizi kullanılmaktaki amaç, kırsal alanların geleceğinin yeniden kurgulanmasındaki potansiyelleri, farklılıkları ortaya koyarak kırsal alanlar için kararlar almaktır.

BEK Analizi incelendiğinde;

Yerleşimlerin planlamasında SWOT (GZFT), SMART gibi klasik analiz çalışmaları yerine yerleşimlerin potansiyellerini, farklılıklarını, çeşitliliğini, dinamiklerini, gelecek planlarını ve stratejilerini belirleyen;

- Neredeyiz?
- Nereye, Kiminle ve Nasıl Gideceğiz? sorularının yanıtlarının ele alındığı 'BEK Analizi', çalışması ile; ayrıntılı, o yere özgü, etkileşim içinde bir stratejik eylem planı ortaya konulmalıdır.

B Analizi

Temel Tartışma Konuları: *Dün-Bugün-Yarın, Paylaşılan Değerler, Çeşitlilik Yönetimi*

Birinci bileşen B Analizi; yerleşimlerin geleceğine bir makro bakış ile potansiyelleri, dinamikleri, farklılıkları ve beklentileri ortaya çıkararak stratejik eylem planı çizmektedir. B Analizi, dün, bugün ve yarın zaman diliminde çeşitlilik ve etkileşim değerlerini ele alır. (<https://kentselstrateji.com>)

E Analizi

Temel Tartışma Konuları : *Sürdürülebilir Kalkınma, Yapılabilir Kılma, Etkileşim*

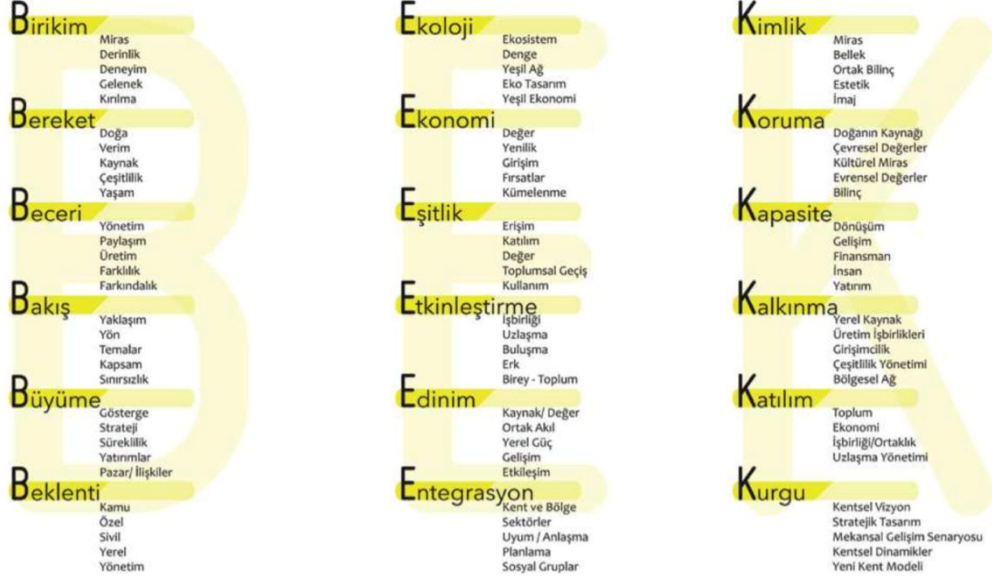
İkinci bileşen E Analizi ise sürdürülebilir kalkınmanın, ekonomi, ekoloji ve eşitlik ile yapılabilirliğini etkin kılma, yapma ve entegrasyon temel bileşenlerini ortaya çıkarır. (<https://kentselstrateji.com>)

K Analizi

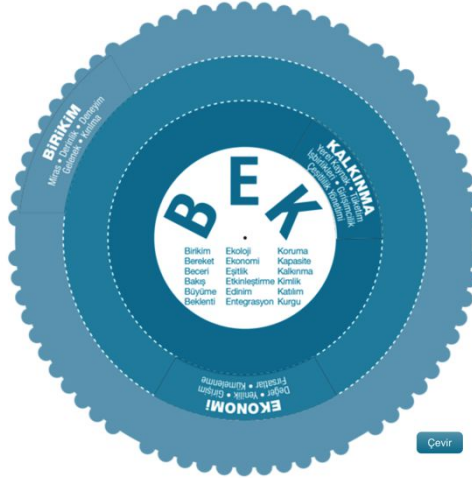
Temel Tartışma Konuları : *Stratejik Yön, Gücün Paylaşımı, Stratejik Çerçeve*

Üçüncü bileşen K Analizi, yerleşimlerin geleceğinin belirlenmesinde kültür-insan-değer üçlü etkileşim zincirinde kimlik ve kurgu arasında stratejik eylem planını oluşturur. K Analizi, işbirliği, uzlaşma ve güç kavramları arasında köprüler kurar. (<https://kentselstrateji.com>)

BEK analizi geleneksel analiz yaklaşımlarından farklı olarak, yerleşimleri zaman içinde elde ettiği birikimler, kimlik, etkinlikler üzerinden sorgular ve yerleşimlerin gelecekteki dönüşüm, değişim, gelişimlerine yön verir.

Şekil 2: BEK Analizi Açılımı
(Kaynak: URL 3)

Şekil 3: BEK Analizi
(Kaynak: URL 3)

Terzili Kırsal gelişim strateji çerçevesi çalışmaları için BEK analizi yapılmıştır. Yozgat İli Terzili Kırsal için ;

Birikim (Miras-Gelenek-Kırılma) : **Uygarıkların İzi**

Ekonomi (Değer- Yenilik-Girişim-Fırsatlar) : **Turizm**

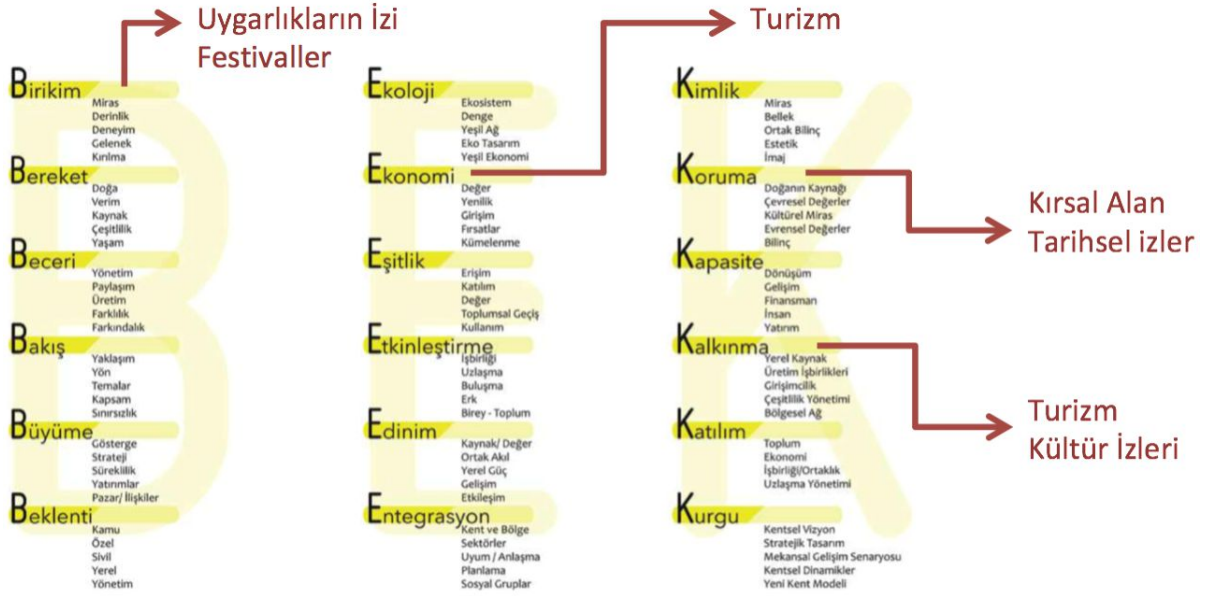
Koruma (Kültürel Miras-Bilinç): **Kırsal Alan, Tarihsel İzler**

Kalkınma (Yerel Kaynak, Girişimcilik): **Turizm, Kültür İzleri, İnanç Turizmi** belirlenmiştir. (Şekil 4. , Şekil 5.)

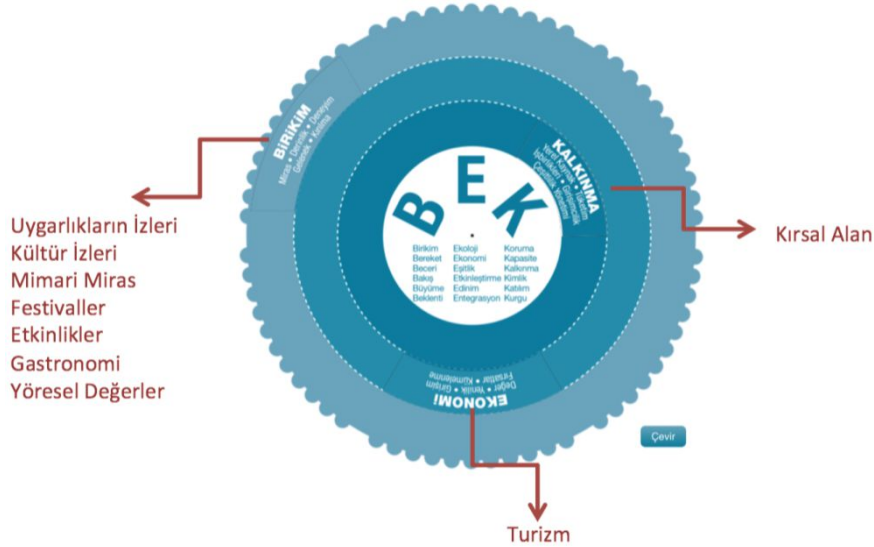
Yozgat ili Terzili Kırsalının gelişimi için turizm seçilmiştir. Çalışmada Terzili Kırsalının gelişiminde turizmin itici gücünden yararlanmak amaçlanmıştır.

Çalışmanın konusu; Terzili Kırsalının BEK Analizinde çıkan kalkınma aracı *turizme* göre potansiyellerini belirlemektir. Terzili Kırsalında bulunan Terzili Kilisesinin sosyo-kültürel ve ekonomik yapı yönleri değerlendirilerek ve kırsal sürdürülebilirliği için inanç turizmi faaliyetlerini ön plana çıkarılmıştır.

Terzili Kırsal alanı inanç turizmi açısından önemli değerlere sahip olmasına rağmen bilimsel çalışmalara konu olmamıştır. Bu çalışma ileriki zamanlarda yapılacak çalışmalara literatür zenginlik katacaktır.

Şekil 4: Yozgat İli Terzili Kırsalı BEK Analizi ve Kavramları
(URL 3'den uyarlayan S. Tapkı)

Şekil 5: Yozgat İli Terzili kırsalı BEK Analizi Çalışmada Kullanılacak Kavramlar
(URL 3'den uyarlayan S. Tapkı)

Çalışmada kırsal alan değerlendirme formu oluşturulmuştur. Bu form dört sayfadan, on üç bölümden oluşmaktadır. Birinci, ikinci ve üçüncü bölümde yerleşim yeri özellikleri, yerleşim yeri biçimi ve yerleşim yerinin doğal çevre ile ilişkisi, dördüncü bölümde kırsal alanın sahip olduğu kültür ve tabiat varlıkları, beşinci bölümde kırsal alandaki kamusal mekanlar, altıncı bölümde kırsal mekanın sokak yapısı, yedinci bölümde kırsal alandaki yapı tipleri-mimari özellikleri, sekizinci bölümde kırsal alandaki hizmetler- altyapı durumu- hizmet ve altyapı sorunları, dokuzuncu bölümde kırsal alandaki yerel halkın eğitim durumu kırsal

alanın eğitim yapısı durumu, onuncu bölümde kırsal alanın ekonomik faaliyetleri, on birinci bölümde kırsal alanın demografik özellikleri, on ikinci bölümde kırsal alanın mevcut ve potansiyel alternatif turizm durumu, on üçüncü bölümde kırsal alanın yöresel özellikleri gibi sorular yer almaktadır. (Şekil 6., Şekil 7.) Gözlemci soru formunu doldurmak için istatistiki verilerden yararlanabilir ve kendi görüşünün soru formunda belirtebilir.

Bu çalışmada, Yozgat İli Terzili kırsalında bulunan mimari eserlerin önemi; ulaşılabilirlik, kültürel çekicilik, alt yapı- üst yapı, sosyokültürel yapı ve ekonomik yapı yönlerini araştırmacının bakış açısından değerlendirmek için turizm değerlendirme formu oluşturulmuştur. (Şekil 7.)

BİLGİ DERLEME FORMU					
İlçe Adı: Köy Adı: İl-İlçe Merkezine Uzaklık (km): Hane Sayısı: Nüfus:					
Yerleşimin Morfolojik Diyagramı:		Fotoğraflar			
Uydu Görünümü:					
1-YERLEŞME ÖZELLİKLERİ					
Yerleşim Biçimi					
Toplu	Grup	Dağınık	Dizimsel		
Yerleşim Tipi					
Merkezli	Doğrusal	İşinsal	Diğer		
2-YERLEŞME BİÇİMİ ve DOĞAL ÇEVRE İLİŞKİSİ					
Peyzaj Üzeli:	Orman	Eğimli arazi	Merkeze yakın		
	Deniz,göl	Az eğimli arazi	Merkezden uzak		
	Nehir	Düz arazi	Sınır Yerleşmesi		
	Dağlık	Vadi	T.C.K yolu üzeri		
	kayalık	Dağ	Köy Yolu Üzeri		
	Baraj gölü	Öva			
Tarım alanı	Koy				
BAKİ					
Kuzey	Güney	Doğu	Batı		
Kuzey-Doğu	Kuzey-Batı	Güney-Doğu	Güney-Batı		
ARAZİ ÖRTÜSÜ					
Yerleşim	Orman	Su	Yapay yüzey	Kır/Mera	Tarla
BİTKİ ÖRTÜSÜ					
Orman	Çalılık	Su kenarı veletasyonu			
YERLEŞİM-DOĞA İLİŞKİSİ					
Doğaya baskısı çok		Doğaya baskısı az uyumlu			
RAKIM ARALIKLARI					
HİDROLOJİ					
Akarsu	Sulama Havzası	Sulama Kanalı			
3-YERLEŞİMİN ÜÇ BOYUTLU HALİ					
4- KÜLTÜR ve TABİAT VARLIKLARI					
Köyün Kuruluş Tarihi					
Köyde Tarihi Değeri Olan Yapılar					
Arkeolojik ören yeri varlığı					
Tescilli yapı varlığı					

5-KAMUSAL MEKANLAR			
Çeşitlilik			
Köy Meydanı	Köy Odası	Açık Alanlar	
Park	Harman Yeri	Festival Alanı	
Çayır-Mera	Köy Kahvesi	Değirmen	
Fırın	Çamaşırhık	Diğer	

6-SOKAKLAR			
Yapısı			
Eğimli	Az Eğimli	Düz	
Biçimi			
Doğrusal	Kıvrımlı	Merdivenli	
Tipi			
Sürekli	Kesintili	Çıkma	
Zemin			
Toprak	Taş	Asfalt	Parke
Genişlik			
<2 m.	2-3 m.	3-4 m.	
Mobilyalar			
Elek direği	Levha	Çeşme	Bank vb.
Ocak			
Sınırlar			
Yapılar	Taş duvar	Çitler	Ağaçlar
Çalılar			

7-YAPILAR			
Yerleşimdeki Yapılar			
Konut	Samanlık	Ahır	Serander
Oduluk	Kümes	Değirmen	Fırın
Dükkan	Kahve	Kuyu/Çeyme	Sats/Tanıtım
Diğer			
Strüktür			
Yığma	Karkas	Karma	
Yapı Malzemesi			
Ahşap	Taş	Beton	Tuğla
Kerpiç			
Cephe Malzemesi			
Ahşap	Taş	Tuğla	Siva
Kerpiç			
Çatı Tipi			
Düz	Beşik	Kırma	Sundurma
Çatı Malzemesi			
Beton	Kerpiç	Kiremit	Saz-Kamış
Mimari Öğeler			
Cumba	Balkon	Avlu	Çıkma

8-HİZMETLER ve ALTYAPI			
Kamusal Hizmetler			
Elektrik	İçme Suyu (Şebeke)	Yol	
Okul	Sağlık	Kanalizasyon	
İnternet	Telefon	Toplu Taşıma	
Muhtarlık	Çöp Taşıma		
Özel Hizmetler			
PTT acenta	Bankamatik	Market	

9-EĞİTİM DURUMU			
Var			
Yok			
Var-Yetersiz			
Köydeki okulda okuyor			
Taşınmalı Sistemle			
Yakın Köyde			
İçerde			
İlde			
İlköğretim Sonrası Çocuklar Nerede Okuyor ?			
İlköğül çağı kaç çocuk var ?			

10-EKONOMİK FAALİYETLER			
Tarım			
Sulu Tarım	Kuru Tarım	Modern Tarım	Organik Tarım
Seracılık	Bahçeçilik	Bağcılık	Özel Ürün
Hayvancılık			
Büyükbaş	Küçükbaş	Balıkçılık	Kümes Hay.
Diğer			
Ormancılık			
Çalışma Sekli			
Kendi İşi/Mülkiyeti	Günübirlik İşçilik	Mevsimlik İşçilik	

11-NÜFUS			
Nüfus artış-azalış oranı			
Nüfus Grafiği			

12-ALTERNATİF TURİZM			
Turizm faaliyetine uygunluk			
Kültürel Miras Turizmi	Etnik Turizm	İpek Yolu Turizmi	Rekreasyonel Turizm
Dark Turizm	Etkinlik Turizmi	Sağlık Turizmi	Termal Turizm
Kırsal Turizm	Çiftlik Turizmi	Ekoturizm	Agro Turizm
Yayla Turizm	Yon Bulma	Botanik Turizm	Kamp ve Karavan Turizmi
Mağara Turizmi	Atlı Doğa Turizmi	Yaban Hayat Gözlemciliği	Kuş Gözlemciliği
Hava Sporları Turizmi	Kış Turizmi ve Dağcılık	Akarsu Sporları Turizmi	Golf Turizmi
Futbol Turizmi	Av Turizmi	Gastronomi Turizmi	Gençlik Turizmi
Üçüncü Yaş Turizmi	Olaganüstü Olaylar İzleme	Yeni Çağ Turizmi	

13-YÖRESSEL ÖZELLİKLER			
Yöresel el sanatı	Yöresel el dokumaları	Yöreye özgü yemek	Köy Ürünleri
Köyde Üretilen ve Satılan Ürün			
Ticaret ve El Sanatları			
Dokumacılık	Marangozluk	Nalburtiye	Terzi
Diğer			

NOTLAR			

Şekil 6: Kırsal Alan Değerlendirme Formu (S. Tapkı)

DEĞERLENDİRME BAŞLIĞI		Ev	Hayır
ULAŞILABİLİRLİK	1- İnanç turizmi bölgesine ulaşılabilirlik	Kolay ulaşım imkanı	
	2- İnanç turizmi kaynağına ulaşılabilirlik	Yolda bilgilendirme tabelaları	
	3- Alanla ilgili bilgilere ulaşılabilirlik	Ulaşımı sağlayacak yolların bulunması	
KÜLTÜREL ÇEKİCİLİK		İnternet kaynakları, yazılı kaynaklar, broşürler	
		Tarihi yapı olması	
		Yapının mimari değeri olması	
ALT YAPI İMKANLARI		Alana yakın inanç turizmi kaynaklarının varlığı	
		Alana yakın kültürel varlıkların bulunması	
ÜST YAPI İMKANLARI		Alanda kültürel etkinliklerin bulunması	
		Alanda altyapının bulunması	
SOSYO KÜLTÜREL YAPI	1- Kaynağına yakın alanlarda turizm tesisi imkanları	Konaklama tesisleri	
		Yiyecek- içecek tesisleri	
EKONOMİK YAPI		Tur düzenleyen yerel acentalar	
		Yerel halkın turizme karşı bilincinin olması	
		Yerel halkın turistlere karşı pozitif davranışları	
		İstihdam edilecek insan varlığı	
		Turistlerin Alana olan ekonomik katkısı	

Şekil 7: Turizm Değerlendirme Formu (S. Tapkı)

4. İnanç Turizmi Bağlamında Yozgat/Sarıkaya/ Terzili Köyü

Anadolu toprakları bir çok dinin birleştiği kesişme noktası niteliğine sahiptir. Bu çalışmanın konusu olan Yozgat ili de zengin tarihi ve kültürel varlıkları ile yüzyıllardır bir çok medeniyete ev sahipliği yapmış bu nedenle turizm sektörü açısından önemli potansiyele sahip yörelerimizden birdir. Ancak bu potansiyelin gerektiği kadar kullanılmamış olduğu görülmektedir.

Araştırma kapsamında Sarıkaya ilçesinin tercih edilmesine, sahip olduğu önemli değerlere rağmen, bilimsel çalışmalara konu olmaması ve inanç turizminin gelişmesi ile kırsal kalkınmaya yapacağı etkisidir. Sarıkaya ilçesi inanç turizmine yönelik sahip olduğu turistik değerleri ile kırsal kalkınmada turizm faaliyetlerinin ön plana çıkacağı bir ilçedir.

Şekil 8: Terzili Köyü

Şekil 9: Terzili Köyü

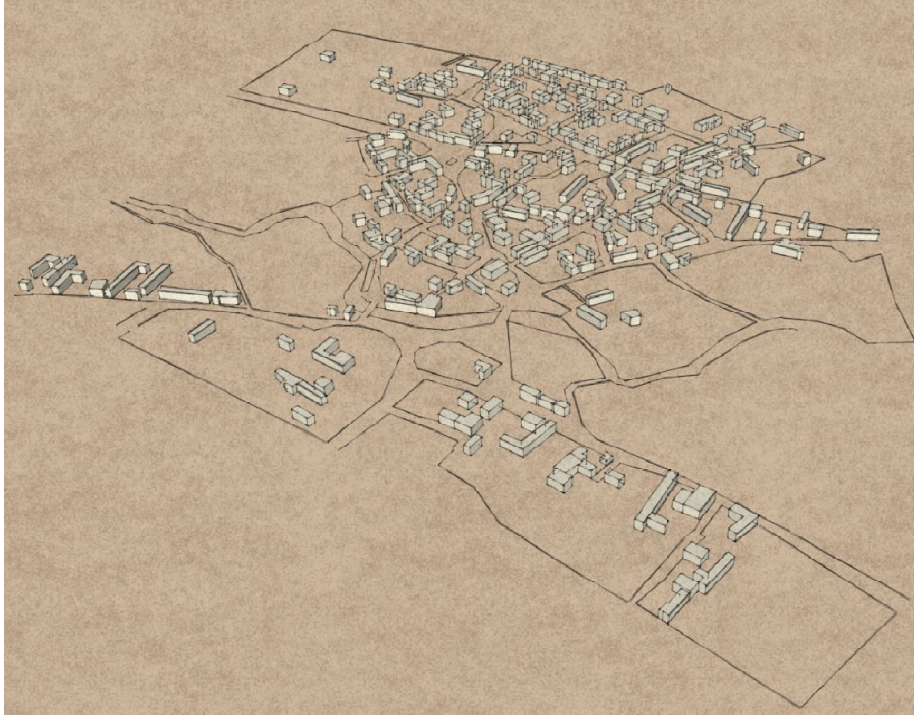

Şekil 10: Yozgat İli Sarıkaya İlçesinin Konumu (S.Tapkı)

Sarıkaya ilçesi, Yozgat ilinin güneydoğusunda, il merkezine 80 km. uzaklıkta yer almaktadır. Yozgat'ın ilçeleri olan Doğuda Çayralan, batıda ve güneyde Boğazlıyan, kuzeyde Sorgun ve Akdağmadeni ilçeleri ile çevrilidir. Yüz ölçümü 976 km² dir. İlçenin rakımı 1170 m.'dir. İlçe merkezi kuzey-güney doğrultusunda uzanan küçük bir vadi içine kurulmuştur. İlçenin doğusunda Yazır dağları sıra halinde yer alır. Delice ırmağının önemli kollarından birisi olan Kaynak çayı, ilçenin başlıca akarsuyudur. İlçenin iklimi karasal iklimdir. İlçenin ekili-dikili yerleri dışındaki arazisi bozkırla kaplıdır. Akdağmadeni sınırlarında ormanlara rastlanır. Ayrıca batıda Yazır dağları üzerinde meşeliklere bulunur.

Şekil 11: Terzili Köyü planı (S.Tapkı)

Şekil 12: Terzili Köyü Yerleşim Dokusu Modellemesi (S.Tapkı)

4.1 Demografik Özellikler

İlçe 1935 yılına kadar Boğazlıyan ilçesine bağlıdır. 1957 yılında Sarıkaya adı ile ilçe olmuştur. Sarıkaya ilçesi kuruluşundan günümüze bir çok dini ve etnik unsuru içinde barındıran önemli bir inanç ve kültür merkezidir. Müslüman ve Hristiyan Türkler, Ermeni ve Rum Hristiyanlar ile gizli Hristiyanlar farklı dinlerden insanlar yıllarca birarada yaşamışlardır.

Nüfus mübadelesi, siyasi ve ekonomik krizler Sarıkaya'nın dini ve etnik yapısında değişime sebep olmuştur. Rumlar ve Ermenilerin göç etmesiyle ilçenin nüfus dağılımı değişmiştir.

Kayseri, Develi, Yozgat, Çorum, Merzifon 19.yy'da Ermenilerin Anadolu'da en çok yaşadığı yerlerdir. Yozgat'ta 1831 yılında 50.188 Müslüman, 9.800 gayrimüslim bulunuyordu. 1877-1878 yılında Yozgat'ta toplam nüfus 91.500 iken Ermeni nüfusu 11.500' idi.

İlçeler	İslam	Rum	Ermeni	Protestan	Gıptı	Gay. Müs.	Toplam
Yozgat Merkez	34511	378	4019	312	-	126	39346
Boğazlıyan	14365	74	609	109	104	-	15261
Maden	12771	1322	1749	143	-	-	15985
Sungurlu	13471	194	529	6	-	225	14425
Çorum	21543	4	80	-	288	-	21915
Toplam	96661	1972	6986	570	392	351	106932

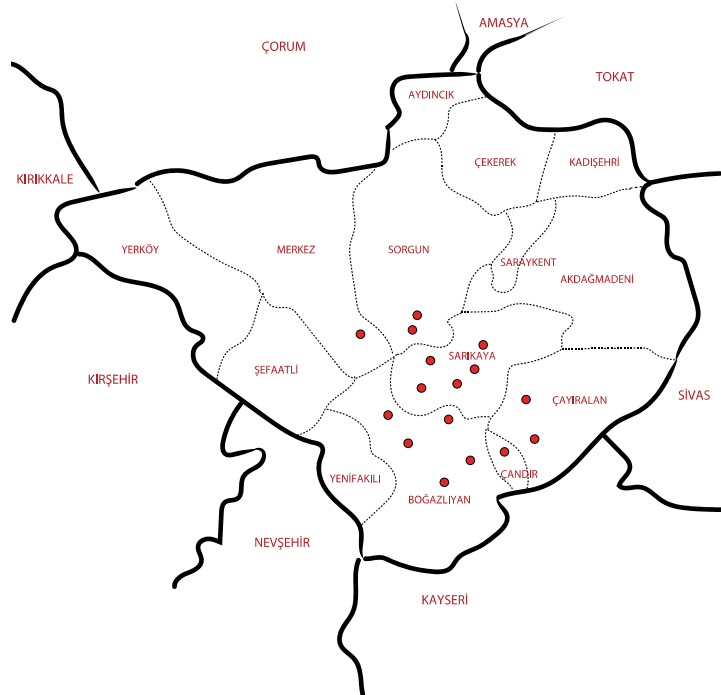
Tablo 1: 1299 Hicri (1882 yılı) Tarihli Salnameye Göre Yozgat Nüfus Durumu
(Kaynak: Anonim, 1973)

İlçeler	Müslüman	Ermeni
Yozgat Merkez ve Kaza Köylerinde	45100	8400
Boğazlıyan	33400	8800
Akdağmadeni	27600	1690

Tablo 2: 1893 Yılında Yozgat Nüfus Durumu
(Kaynak: Anonim, 1973)

Köyler	Nüfus
Menteşe	1100
Çatak	1000
Uzunlu	3000
İğdeli	1500
Karahalı	2000
Göveci	550
Çakmak	1000
Çokradan	1000
Fakılı	800
Burunkişla	2000
Karayakup	1000
Bebek	1300
Terzili	2000
Karabüyük	800
Taşlıgeçit	250
Sarıhamzalı	1250

Tablo 3: Ermeni Nüfusun Yaşadığı Köyler ve Ermeni Nüfusu
(Kaynak: URL 1)

Şekil 13: Yozgat İli Ermeni Nüfusun Yoğun Olduğu Köyler (S.Tapkı)

4.2 Yozgat ve İnanç Turizminin Gelişimi

Yozgat önemli yolların kavşak noktasında bulunmaktadır. Doğu ve Batıyı bağlayan Kral Yolu, Büyüknefes (Tavium), Çalatlı, Sorgun, Saraykent, Akdağmadeni'nden (Muşallimkalesi) geçer. Ayrıca İpek Yolu, iki kola ayrılarak ilden geçmektedir. Birinci yol; Kırşehir'den gelip, Sekili'den geçerek Büyüknefes'e (Tavium) uğrayarak Sungurlu üzerinden Çorum'a gider. İkinci yol, Kayseri'den gelmektedir. Kayseri'den gelen yol Boğazlıyan'da ikiye ayrılır. Birinci kol Osmanpaşa, Karamağara, Kadışehri'nden Zile'ye ulaşır. İkinci kol, Çandır, Çayıralan, Turlu Han üzerinden Sivas'a ulaşır.

Küçük bir köy olan Yozgat'ın şehir haline gelmesinde Ankara, Kayseri ve Sivas'tan gelen Ermeni sanatkarlar ile Rum tüccarlar etkili olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Yozgat'ta 13.969 Ermeni yaşıyordu, köylerle birlikte nüfus 56.611 idi. Kaza merkezindeki Kiliselerden ikisi Surp Asdvadzadzin (Meryem Ana Kilisesi) ve Surp Yerrortutyun Kiliseleri'yd. Bu Kiliseler dışında üç kilise daha vardı. 6 Ermeni Okulunun bulunduğu Yozgat'ta bu okullara 3.300 öğrenci gidiyordu.

Sarıkaya ilçesi, 19.yy'ın ortalarına kadar Müslüman Türkler ile Hıristiyan Rum ve Ermenilerin birlikte yaşadığı bir alandı. Rum ve Ermeniler, 1924-1927 yıllarında nüfus mübadelesi ile Yunanistan'a gönderilmiş, onların bulunduğu mekanlara Yunanistan'ın Selanik kentinden getirilen Türkler yerleştirilmiştir (Karaca, 2005).

1960 yılına kadar Sarıkaya ilçesine bağlı Terzili köyünde yaşayan ancak daha sonra farklı ülkelere göç eden Ermeniler, yılın belli dönemlerinde eski köylerine gelerek tarihî kiliselerinde ibadetlerini yerine getirmektedirler. Terzili köyünden göç edip, Türkiye'nin farklı bölgelerine, İstanbul'a, Arjantin'e, ABD'ne ve başka ülkelere yerleşen Ermeniler, yılın farklı dönemlerinde Sarıkaya Terzili köyünü ziyaret ederek, köyde yer alan M.S. 120 yılında yapıldığı tahmin edilen kilisede ibadetlerini gerçekleştirmektedirler. Yozgat'ın sahip olduğu bu değerler göz önüne alındığında inanç turizmi, potansiyeli çok yüksek olan ve gelişmeye elverişli bir turizm türüdür.

4.3 Terzili Kilisesi

İnanç turizmi kaynakları arasında önemli bir yere sahip Terzili Kilisesi kültürel ve inanç turizmi açısından önemli bir çekiciliğe sahiptir.

Türkiye'de inanç turizmi ile ilgili çalışmalarda 1993 yılında Kültür Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü tarafından, inanç turizmine uygun merkezler için dört ölçüt belirlenmiştir. Bunlar:

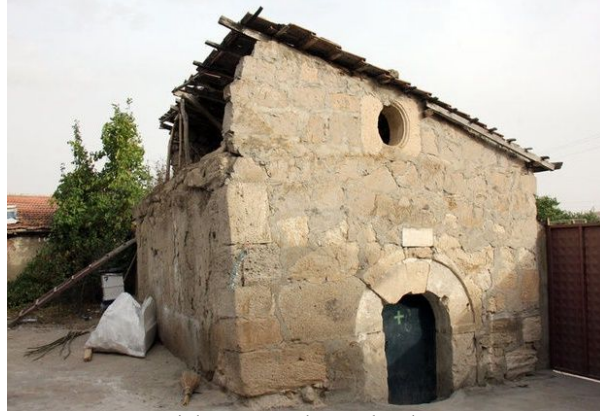
- Dini yönden önemli olmak ve ziyaret edilmek
- Sanat tarihi açısından önemli olmak
- Mimari özelliği nedeniyle türünün ilk ve farklı örneği olmak
- Ulaşımı kolay bir yerde bulunmak.

Terzili Kilisesi bu ölçütleri taşımaktadır.

Terzili kilisesi, Terzili köyünde küçük bir şapel şeklinde bir yapıdır. Yapı köyün camisinin lojmanının avlusunda yer alır. Yuvarlak kemerli giriş kapısının üzerinde 1869 tarihi yazılıdır. Yapı, doğu-batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen plan şemasına sahiptir. Apsis yapının formunda belirgin olacak şekilde dışarı çıkmıştır. Yapının apsis bölümü, naos bölümüne kemerle bağlanmıştır. Apsisin içinde ve her iki yanında yuvarlak kemerli nişler bulunur. Şapelin üzeri iç mekanda beşik tonozla örtülü iken dış mekanda tek yöne eğimli çatı ile örtülüdür.

Şekil 14: 1995 yılı Terzili Kilisesi
(Kaynak: Acun, 2005)

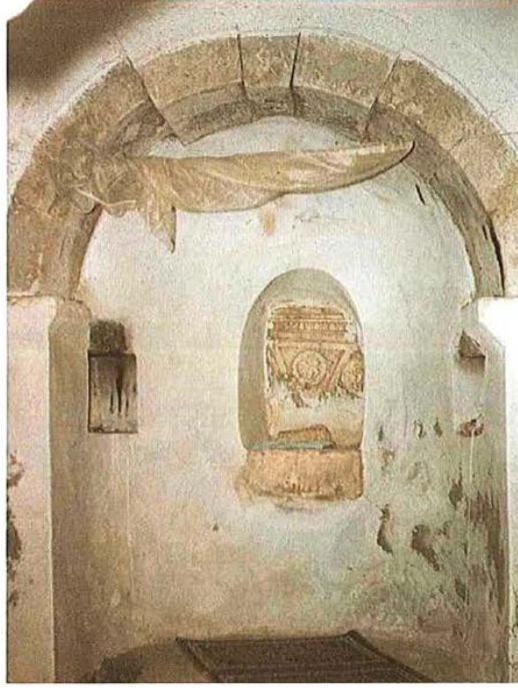
Şekil 15: 2018 yılı Terzili Kilisesi
(Kaynak: URL 5)

Şekil 16: 2018 yılı Terzili Kilisesi
(Kaynak: URL 5)

Şekil 17: Kilisenin giriři
(Kaynak: URL 5)

Şekil 18: 1995 yılı Tezili Kilisesi apsisi
(Kaynak: Acun, 2005)

Şekil 19: 2018 yılı Terzili Kilisesi apsisi
(Kaynak: URL 5)

Şekil 20: Kilisenin yan cephesinde bulunan niş

Görüşme Değerlendirmesi:

Terzili Caminin imamı: Terzili Kilisesinin başka dinin ibadethanesi olduğu için özellikle özen gösterip temiz tutuyorum, tertemiz şekilde kiliseyi ibadete hazır bir şekilde getiriyorum. 1960 yılına kadar bu köyde yaşayan fakat daha sonra Türkiye'nin başka bölgelerine, Arjantin, ABD ve farklı ülkelere göç eden

Ermeniler, belirli zamanlarda köylerine gelerek, tarihi kiliselerinde ibadetlerini yapmaktadırlar. Başka dinlerin ibadethanelerine gösterilen saygıdan dolayı, hoşgörü gösterip kiliseyi tertemiz bir şekilde ibadete hazır tutuyorum. Bu kilise Ermenilerin ibadet mekanı. Genellikle buraya Ortodoks Gregoryen olanlar geliyor. Benden önceki din görevlisi de aynı hassasiyeti göstermiş, ben de aynı hassasiyetle buranın temizliği ve bakımını yapıyorum. Ayrıca başka dinin ibadethanesi olduğu için özellikle özen gösterip temiz tutuyorum. Kiliseye gelen Ermenilere Türk misafirperverliğini gösteriyoruz. Buraya gelen Ermenilere ibadetlerini yaptıktan sonra, ikramda bulunup hep birlikte avluda oturuyor sohbet ediyoruz.

Terzili Köyün Muhtarı: Ermeniler ile okul arkadaşı olduk, komşu olduk. Okul arkadaşlarım ile beraber okula gittik. Ermenilerin 1966 yılında başlayan göçü ile geriye yaşanmış güzel anılar ile evleri ve Burunkışla mezarlığı kaldı. Köyde şu anda 1 Ermeni kaldı. Her yıl Ermeni arkadaşlarımız 60-70 kişilik gruplar ile köye gelirler. Hem köyümüzü hem Burunkışla'daki mezarlıklarını ziyaret ederler. Unutulmayan dostluklar her yıl toplu ziyaretlere dönüştü. Hala dostluğumuz devam ediyor. Gidip geliyoruz, haberleşiyoruz.

Terzili Köyü Sakini: 81 yaşındayım. Köyümüzde Ermeni'ler ile iç içe kardeş bir yaşam vardı. O günleri hatırlıyorum. Köyümüzde 20-40 hane arası Ermeni yaşardı. Beraber okula gittiğim Ermeni arkadaşlarımın isimlerini hala hatırlıyorum. Okul arkadaşlarımdan Ermeniler vardı. İsimleri: Saronuş, Küçük Nazlı, Şaynar, Avşar, Miran... Düğünler oluyordu birlikte gidiyorduk. Onların düğünleri olduğunda biz giderdik, bizim düğünlerimiz olduğunda onlar gelirdi. Onlardan köyümüzde terzi olanlar vardı. Karnik ve Avdis terzi yaparlardı. Hepsiyile arkadaşlık. Eşim Ermeni'lerle ticaret de dahil sıkı dostluklar kurmuştu birlikte çalışıyorlardı. Arkadaşları Aram ve Avdis vardı, onlarla at arabası ile Fakılı'ya buğday satmaya giderlerdi. Bir küslüğümüz, dargınlığımız olmadı, hep iyi geçinirdik. Her yaz mevsiminde Ermeni dostlarım köyümüzü ziyaret ediyor. Bu ziyaretlerde çocukluk arkadaşlarım ile hasret gideriyorum.

Terzili Köyü Sakini: Yaşlılarımız, büyüklerimiz bizlere sürekli Ermeniler ile iyi dostluklarını anlatır. Biz onların hikayelerini dinleyerek büyüdük. Ermeniler ile beraber çalışmış beraber okula gitmişler. Şimdi Ermeni arkadaşları yılın belirli zamanlarında köyümüze geliyorlar. Eskiden yaşadıkları evleri görmeye ziyarete geliyorlar. Burada yaşayan arkadaşları ile görüşüp sohbet ediyorlar. Kilisede ibadetlerini yapıyorlar. Burunkışla köyündeki mezarlıklarına gidiyorlar.

Burunkışla Köyü Sakini: 1943 yılında doğdum. Köyde zamanında Ermeniler ile beraber kardeşçe yaşadık. Beraber okula gittik, askere gittik. 20-25 yıl kadar köyde beraber yaşadık. Şu anda köyde kalan bizler onların emaneti olan Burunkışla mezarlığının bakımını yapıyoruz. Mezarlığın karşısına çam ormanı oluşturduk.

Elde edilen bulgular Terzili köyünde inanç turizmine ait kullanılabilir varlıkların büyük bir potansiyel oluşturduğunu görüşme yapılan katılımcıların bu potansiyelin farkında olduğunun ancak bu alanların yeterince korunup restorasyonlarının yapılmadığını tanıtım ve pazarlama faaliyetlerine daha fazla önem verilmesi gerektiği ortaya konmuştur.

Yapılan görüşmeler, elde edilen veriler, ışığında bölgenin SWOT analizi yapılarak, inanç turizminin gerçekleştirilmesine dair güçlü ve zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler belirlenmiştir. Yozgat ili Terzili köyünde inanç turizmine yönelik SWOT analizinin tespitinde, alanda yapılan araştırma ile köyde yaşayan halk, caminin imamı ile görüşmeler yapılmış, farklı illerden gelip köydeki atalarının mezarını ziyaret eden Ermeni vatandaşların görüşleri alınmıştır.

Rum ve Ermeni nüfusun ibadet amaçlı inşa ettikleri Terzili kilisesi önemli bir tarihi yapıdır. Bu yapının alternatif turizm çeşidi olan inanç turizmine açılması, Yozgat'ı cazibe merkezi haline getirecektir.

GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
<ul style="list-style-type: none">-Özgünlüğünü koruyan Terzili Kilisesinin turizm açısından potansiyel oluşturması-İnanç turizmini destekleyebilecek ziyaret yerleri-Doğal kaynaklar ve bozulmamış çevre-Kırsal bölge insanının konukseverliği-Yörenin tarihi İpek Yolu üzerinde yer alması	<ul style="list-style-type: none">-Sahip olunan doğal ve kültürel zenginliklerin yerelde yeterince fark edilmemesi.-Yerel yönetimlerin ilgisizliği-Yeterli tanıtım ve pazarlamanın yapılmaması-Kamu ve özel işletmelerin turizm ile ilgili çalışmalarının yetersizliği-Finansman sorunları-Bölgenin yerel ve ulusal boyuttaki akademik çalışmaların eksikliği-Veri toplamada ve yaygınlaştırmada yaşanan güçlükler-Restorasyon eksikliği

FIRSATLAR	TEHDİTLER
-Turizme katkı sağlayacak işgücü potansiyeli -Zengin tarihi ve kültürel yapı -,Farklı dinlerin barış içinde bulunması -Alternatif turizm türlerine her geçen gün ilginin artması -Devlet destekleri -2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu -Bölgenin ulaşım açısından havaalanı bulunan Kayseri iline yakınlığı	-Nitelikli personel ve teknik donanımın eksikliği -Altyapı ve hizmet kalitesinin yetersizliği -Turizme karşı halkın bilinçsiz olması -Kentin turizm amaçlı imajının zayıf olması -İlçenin, il merkezi ve Boğazlıyan ilçesinin gölgesinde kalması -Bölgenin daha çok tarımla anılması, bu durum nedeniyle turizmin etkin olamaması -Bölgede çok fazla göç olması

Tablo 4: Terzili Köyü İnanç Turizmi SWOT Analizi (S.Tapkı)

5. Sonuç ve Öneriler

İnanç turizminin, turizm faaliyetleri içerisindeki payı büyüktür. Yozgat ili farklı zenginlikleri, farklı dinlere ait yapıları içerisinde barındıran bir ildir. İl, inanç turizmi açısından bir çok potansiyeli barındırmasına rağmen tarımsal ekonomisi yoğun, turizmden elde edilen gelir payı oldukça azdır. Ülke genelinde gelişmişlik düzeyi diğer illere göre düşüktür. İlin ek gelir elde etmesi ve gelişmişlik düzeyini arttırması, turizm ile mümkün olur. Terzili Kırsalının mevcut turizm değerlendirme durumu Şekil 21.'de gösterilmiştir.

DEĞERLENDİRME BAŞLIĞI		Evet	Hayır
ULAŞILABİLİRLİK	1- İnanç turizmi bölgesine ulaşılabilirlik		✓
	2- İnanç turizmi kaynağına ulaşılabilirlik	✓	
	3- Alanla ilgili bilgilere ulaşılabilirlik	✓	
KÜLTÜREL ÇEKİCİLİK	Tarihi yapı olması	✓	
	Yapının mimari değeri olması	✓	
	Alana yakın inanç turizmi kaynaklarının varlığı	✓	
	Alana yakın kültürel varlıkların bulunması	✓	
	Alanda kültürel etkinliklerin bulunması		✓
ALT YAPI İMKANLARI		✓	
ÜST YAPI İMKANLARI	1- Kaynağa yakın alanlarda turizm tesisi imkanları	✓	
	Konaklama tesisleri	✓	
	Yiyecek- içecek tesisleri		✓
SOSYO KÜLTÜREL YAPI	Tur düzenleyen yerel acentalar		✓
	Yerel halkın turizme karşı bilincinin olması		✓
	Yerel halkın turistlere karşı pozitif davranışları	✓	
	İstihdam edilecek insan varlığı	✓	
EKONOMİK YAPI		✓	
	Turistlerin Alana olan ekonomik katkısı	✓	

Şekil 21: Terzili Köyü Turizm Değerlendirme Formu (S.Tapkı)

İnanç turizmi açısından Yozgat İli Terzili kırsalını değerlendiren bu çalışmada, bölgenin inanç turizminin geliştirilmesine yönelik bazı somut önerilerin getirilmesinde fayda vardır. Bu öneriler şu şekildedir:

- Kültürel miraslar tüm toplumların ortak değerleridir. Kutsal mekanlara, inanç ayrımı gözetmeksizin, sahip çıkılması ve korunmalıdır.
- Yozgat ili, kutsal mekanlara ev sahipliği yapması bakımından zengindir. Ama bu kutsal mekanlara yeterli önem ve ilgi gösterilmemektedir. Bu alanlardaki ziyaretçi sayısının artışı sağlamak için tanıtım üzerine çalışmalar yapılmalıdır. Tanıtım çalışmaları; planlama ve organizasyon yapılarak koordineli yürütülmelidir.

- Yozgat ilinin kırsal alanlarındaki inanç turizminin gelişmesi için doğru planlama yapılmalıdır. Ziyaret mekanlarına ulaşım, ziyaret mekanlarının çevre düzenlemeleri, ziyaret mekanlarının restorasyon çalışmaları vb. hizmetlerdeki eksik noktalar saptanmalıdır.
- Yozgat manevi ve kültürel açıdan zengin bir yerleşim olmasına rağmen; inanç turizminin gelir payı, turizm gelirleri içerisinde çok azdır. Bu nedenle var olan potansiyel kullanılmalı ve inanç turizmi ön plana çıkarılarak yerli ve yabancı turistlerin ilgi odağı haline getirilmelidir.
- Ziyaret mekanlarına ulaşım imkanları iyileştirilmeli, alternatif ulaşım imkanları sunulmalıdır. Ziyaret mekanına ulaşımında yol üzerinde bilgilendirme tabelası yerleştirilebilir.
- Hıristiyanlar için dini öneme sahip Terzili Kilisesinin restorasyonunun yapılması ve ibadet için uygun hale getirilmesi sağlanmalıdır.
- Gerekli tanıtım ve reklam faaliyetleri ile kente inanç turizmi bağlamında turist çekmede etkili olacaktır.
- SWOT analizi ile yerel yönetimler, bölgenin güçlü ve zayıf yönlerini değerlendirerek, fırsat ve tehditleri analiz ederek gelecekteki stratejileri ve planları oluşturma imkanına sahip olabilmektedir.

Terzili köyü tarihi kilisesi ile inanç turizmi bağlamında ciddi potansiyel barındırmaktadır. Yerel yönetim, üniversite, STK ve girişimciler ile ortak geliştirilecek projeler ile ekonomik sorunların çözülmesi, reklam ve tanıtım faaliyetleri ile bölgenin bilinirliğinin artması, halkın bilgilendirilmesi ile inanç turizmi bölgede etkin olacaktır.

KAYNAKÇA

- Acun, Hakkı (2005). *Bozok Sancağı'nda (Yozgat İli) Türk Mimarisi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Albayrak, Aslı (2013). *Alternatif Turizm*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Anonim (1973). *Cumhuriyetin 50. Yılında YOZGAT*. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Bingöl, Zekeriya (2007). *Gelenekten Evrensel Anadolu'da İnanç Turizmi*. Ankara: Detay yayıncılık.
- Chanchani, Aditi (2006). *National Workshop on Endogenous Tourism Project- Rural Tourism*, Ministry of Tourism at Delhi.
- Çeken, Hüseyin; Karadağ, Çoruh Levent; Dalgın Taner (2007). Kırsal Kalkınmada Yeni Bir Yaklaşım Kırsal Turizm ve Türkiye'ye Yönelik Teorik Bir Çalışma. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, S.8/1, s.1-14.
- Çetiner, Ertuğrul (1998). Turizmde Bölgesel kalkınma, Verimlilik ve Kaynakların Etkin Kullanımı, *I. Turizm Şurası*, Ankara.
- Joseph, Christina; Anandam, P.Kavoori (2001). Tourism and The Host Community. *Annals of Tourism Research*, S.28/4, s.998-1009.
- Hughes, Karen ; Bond, Nigel ; Ballantyne Roy (2012). Designing and Managing Interpretive Experiences at Religious Sites: Visitor's Perception of Canterbury Cathedral, *Tourism Management*, S.36, s. 210-220.
- Karaca, Taha Niyazi (2005). *Ermeni Sorununun Gelişim Sürecinde Yozgat'ta Türk Ermeni İlişkileri*.
- Kaya, Hüseyin (1996). *İnanç Turizmi*. Bursa: Özsan Matbaası.
- Küçük, Abdurrahman (2003). *Dönmeler (Sabatayistler) Tarihi*. Ankara: Andaç Yayınları.
- Esen, Turan (2012). *Türkiye'de Yabancı Turizm Talebini Arttırmada İnanç Turizminin Yeri ve Önemi*, Uzmanlık Tezi, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Uçar, Metin; Çeken, Hüseyin; Ökten, Şevket (2017). *Kırsal Turizm ve Kırsal Kalkınma*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Anonim (2008). *Yozgat Kent Tarihi*. Yozgat: Yozgat Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.

Elektronik Kaynaklar

- URL 1 <https://team-aow.discuforum.info/t1227-Yozgat-Kazasi.html> (Son Erişim: 22.07.2019 18:20)
- URL 2 <https://kentselstrateji.com> (Son Erişim: 22.07.2019 18:20)
- URL 3 <https://www.kentselstrateji.com/wp-content/uploads/BEK.pdf> (Son Erişim: 22.07.2019 18:20)
- URL 4 <http://www.arkitera.com/haber/9267/kentsel-stratejiden-yeni-bir-analiz--bek> (Son Erişim: 22.07.2019 18:20)
- URL 5 <https://www.haberturk.com/yasam/haber/1310244-tarihi-kilise-imama-emanet> (Son Erişim: 22.07.2019 18:20)